

לעורכי ועורכות סדר פסח

המדריך הזה נכתב עבורכם.

החלק הראשון כולל דברי רקע שיכולים לעזור למנחה. סיכמנו אותם מתוך הספר "הצעה לסדר" - הגדה של פסח: מסורת וחדוש, שנכתב במדרשה באורנים. בספר עצמו תוכלו למצוא הרחבות רבות; פה הבאנו את העיקרים להנחיה.

החלק השני הוא קובץ טקסטים שונים. אנו ממליצים לכם להקדיש שעה ולבנות לכם הגדה משפחתית. את נוסח ההגדה המסורתית אפשר למצוא באינטרנט, [למשל: כאן](#). קחו את הטקסטים המסורתיים שחשובים לכם, אליהם תוכלו לצרף קטעים נוספים, מתוך הקובץ שכאן (או אחרים).

החלק השלישי הוא שירון, עם מבחר שירי אביב ופסח שתוכלו להוסיף להגדה שלכם. כמובן שתוכלו להוסיף שירים נוספים האהובים על משפחתכם.

החלק הרביעי כולל משחקים שכתבנו עבורכם כדי שתשזרו אותם במהלך ההגדה, כדי להפעיל את הילדים ולאתגרם.

הערכה הזאת הוכנה בחפזון, באווירת הסגר של ימי הקורונה, אבל אפשר למצוא בה תכנים וכלי עזר לליל הסדר בכל שנה.

שלכן.ם

צוות המדרשה-החלוק

הנחיות לעורכי ועורכות הסדר

1. עברו על ההגדה לפני הסדר, בדקו שאתם מבינים. ברוב ההגדות יש "הנחיות בימוי" - אתם יכולים להעזר בהן או להתעלם מהן.
2. אם יש באפשרותכם לישון צהרים (כל המשפחה) - אנא עשו זאת. עירנות תסייע לכל המשתתפים והמשתתפות לעבור את הלילה הארוך.
3. זכרו שליל הסדר הוא הזדמנות מצוינת לזמן משפחתי ולערב ארוך ונעים. חשבו מה יעשה את הערב נעים עבורכם והכינו אותו לערב.
4. החשובה במצוות החג היא ו"הגדת לבנך ולבתך", לכן חשבו מה יהפוך את ליל הסדר לזמן של למידה והכרות עם סיפור יציאת מצרים. רעיונות למשחקים ושירים בהמשך.
5. אם יש תחושה של קריאה ממושכת, אנו ממליצים לעצור ולשיר שירים הקשורים לאביב, לשחק משחק, ואז להמשיך.
6. ארבע כוסיות יין - בקשו **מראש** מכל משתתפי הסדר להוסיף ברכה משלהם על היין, או החליטו כמשפחה על אילו דברים אתם רוצים לברך לפני כל כוסית. לדוגמה: כוסית אחת תהיה לבריאות, כוסית אחת תהיה לשמחה וכו'.
7. אתם יכולים לשנות את ההגדה, להוריד טקסטים שאינם ברורים לכם ולהחליפם בטקסטים אחרים. אנו מצרפים כמה טקסטים שיוכלו להוות אלטרנטיבה.
8. בדרך כלל מתקיים הסדר סביב השולחן. אבל ברוח "מה נשתנה", אפשר גם לערוך אותו בסלון או בחדר אחר. העזרו בכורסאות, בכריות ובבדים, כדי להסב ולהרגיש בנח, כמו שחגגו בימים עברו (קיראו להלן על מנהגי סעודה בעולם העתיק).
9. חוש הומור תמיד מוסיף - השתמשו בו! כל המרבה בחוש הומור, הרי זה משובח.

בליל הפסח אנו חוגגים את יום הולדתו של עם ישראל. דברים אלה אינם בגדר קביעה מדעית-היסטורית על מאורע שהתרחש לפני אלפי שנים במצרים הפרעונית, אלא משקפים את התודעה הלאומית שעוצבה במשך זמן רב, והיא שקובעת את משמעות היותנו בני עם אחד היום. יציאת מצרים מוצגת בתורה בשתי דרכים: מצד אחד, האדם יוצא לחרות ולומד להתרחק מכל דבר שעלול לשעבד אותו ולהגביל את חרותו, וכן הוא נזהר מלשעבד בני אדם אחרים. מצד שני, האדם מתחייב בהכרת תודה לאלוהים שפדה אותו מיד מצרים, והוא מקבל עליו את הסמכות של מלך מלכי המלכים. סמכות זו מפקיעה ממילא כל סמכות אחרת, אלילית או אנושית, ומשתלבת היטב בתודעת החירות הלאומית והאישית.

והגדת לבנך או בתך

ליל הסדר הוא בראש ובראשונה מפעל חינוכי, וככזה הוא מכוון אל הילדים הצעירים. לכן מרובים בו האמצעים הדידקטיים המותאמים לרמתם של השומעים הצעירים ומיועדים לעורר אותם ולהפעיל את סקרנותם ועניינם בנאמר. מעצבי הסדר ראו חשיבות רבה בכך שהילדים לא ישתעממו ולא יירדמו, כדי שיוכלו להקשיב וללמוד. כדאי שעורך הסדר יתחשב בגיל הילדים המסיבים לשולחן הסדר, וישתדל ליזום הזדמנויות לשלבם עם המבוגרים בדרכים שונות: חידונים, שירים, הקראה והמחזה של קטעי הגדה.

ליל הסדר כסעודה משפחתית

אפשר לראות את ליל הסדר כולו כמסיבה משפחתית, שבה הסעודה והמשתה תופסים מקום מרכזי. עוד לפני התחלת הסדר נמצאת על השולחן קערה ובה מאכלים סמליים. הסדר שזור באכילה ושתיה טקסיים:

- ארבע כוסות יין - שתיים לפני הסעודה ושתיים לאחריה.
 - מתאבנים – הכרפס, מנה ראשונה המוגשת בפתחת הערב כדי להכין את החיך לסעודה העיקרית; והמרור, שבא ממש לפני הסעודה.
 - אפיקומן – אכילת המצה בסיום הסדר.
- יש רגליים להשערה שבעבר נהוג היה לסעוד בתחילת הערב, ולפתוח באמירת ההגדה רק לאחר הסעודה. השערה זו תוכל להסביר כיצד נסבו הקושיות על המאכלים ועל מנהגי הסעודה, שיופיעו רק בהמשך הערב. יתכן שהעברת הסעודה לסוף הערב היא עוד אחד מהמנהגים שאומצו דווקא בשל מוזרותם.

הידעתם? מנהגי הסעודה בעולם העתיק - הסימפוזיון

סדר הסעודה בעולם העתיק היה מבוסס על מנהגים פרסיים, שנהגו גם בעולם היווני-רומי. הסועדים היו מתאספים בפרוזדור, נוטלים יד אחת, שותים כוס יין ומתכבדים שם במתאבנים עד שהגיעו אחרוני המוזמנים. לאחר מכן היו נכנסים לטרקלין, נוטלים את שתי ידיהם, שותים כוס שנייה של יין ופותחים בסעודה.

הסעודה הורכבה משלוש מנות: פרפרת, מנה עיקרית ומנה אחרונה בשם 'אפיקומן', שהיתה נאכלת אגב שתיית כוס שלישית של יין. משתתפי הסעודה היו מסיבים על גבי ספות נמוכות עם כריות. המזון הוגש על גבי שולחנות קטנים נישאים. האכילה היתה מלווה בשיחה, ולאחר שתיית שלוש הכוסות היו פוצחים בשירה והוללות.

בסיום הסעודה היו המשרתים מגביהים את השולחנות ומרחיקים אותם, כדי שהמסובים יוכלו לקום ולרקוד.

בתרבות היוונית-רומית התפתח "הסימפוזיון" - דיון תוך כדי שתיית היין שאחרי הסעודה. חוקרים כבר עמדו על הדמיון בין הסעודה הקדומה, הסימפוזיון וסדר הפסח בשורה של מאפיינים:

- כל הסועדים יושבים בהסבה על כריות ("כולנו מסובין"), סביב שולחנות נמוכים, ובאופן זה מתבטלת ההפרדה בין אדונים ועבדים.
- במהלך הסעודה דנים המסובים על עניינים מהותיים בחייהם, כמו: עבדות וחירות, עבודה זרה ואלוהי אמת, גלות ומולדת. בדרך כלל נפתח הדיון בשאלה על המאכלים שעל השולחן. פתשובה נקשרים הנושאים הרעיוניים שעל הפרק. לדיון יש גם מטרה חינוכית, כלפי הצעירים שבחבורה.
- הסעודה נמשכת זמן רב, ומורכבת מכמה מנות. בתחילתה שותים כוס יין, אומרים דברי שבח לאל, נוטלים ידים ואוכלים ירק כמתאבן. בהמשך עורכים את הדיונים ושותים עוד יין. ובסיום, עם קינוח הסעודה, שותים כוס יין שלישית ושרים שירי שמחה.

"מגיד" ו"הלל"

שני הטקסטים העיקריים בהגדה הם ה"מגיד" שעוסק ביציאת מצרים, וה"הלל" - קבוצת מזמורי תהילים ותפילות מאוחרות יותר, שעיקרם הלל ושבח לאלוהים, כהודאה על הטוב שגמל לנו וגמל לאבותינו. ה"הלל" הוא בעיקרו תפילה של אדם לאלוהים, בניגוד ל"מגיד" שהוא שיחה בין בני אדם.

ביעור חמץ

בימים שלפני פסח נהוגים לטרוח על ניקיון הבית, כדי להכינו לביעור החמץ. ביעור החמץ הוא תהליך שנמשך מהערב שלפני ליל הסדר ועד הבוקר שלמחרת. תחילת התהליך בבדיקת הבית למציאת החמץ ואיסופו, וסיומו בשריפת החמץ. כדי להוסיף מוחשיות לבדיקה ולשתף בה את הילדים נהוג להכין פירורי חמץ עטופים ולהסתירם בפינות הבית.

גם אחרי שביעורנו את החמץ, אנחנו מוסיפים "ביטול חמץ" - הכרזה רשמית שאנחנו מפקירים את החמץ שאולי נשאר ברשותנו, ללא ידיעתנו. המשמעות הסמלית של ההכרזה על ביטול חמץ היא שלעולם איננו בטוחים כי מצאנו וביעורנו את כל החמץ בנפשנו ובביתנו.

"ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ביעור חמץ"

קערת הפסח

המאכלים שבקערה הם מאכלים סמליים, הקשורים בחג הפסח, ומרמזים על הנושאים שיופיעו בליל הסדר.

מצות – מניחים שלוש מצות על הקערה. למה? יש פרשנויות שונות:

1. כנגד שלושת האבות: אברהם, יצחק, יעקב.
 2. כנגד: כהנים, לוויים וישראל
 3. כנגד: עבר, הווה, עתיד.
- בראשית הסדר חוצים מצה אחת מתוך השלוש, כדי להשתמש בה בהמשך כאפיקומן.

הזרוע היא בשר צלוי (יש המשתמשים בעוף). מניחים אותה על קערת הפסח לזכר קורבן הפסח שהוקרב בבית המקדש ולזכר "הזרוע הנטויה" שבה הוציאנו ה' ממצרים.

הביצה היא זכר לקורבן "חגיגה" שהיו אוכלים לפני אכילת קורבן הפסח (משום שאת קורבן הפסח צריך היה לאכול "על השובע", כלומר כשבועים). הסבר נוסף הוא שהביצה, המקובלת כמאכל אבילות, מסמלת כאן את האבל על חורבן בית המדרש, שבגינו אין לנו אוכלים את קורבן הפסח כהלכתו.

המרור הוא ירק כלשהו, שטעמו מריר או חריף. לאכילת מרור בליל הסדר שני הסברים:

1. קורבן הפסח היה נאכל עם מרורים, כתבלין.
2. רבן גמליאל קשר את המרור לעבודתם של בני ישראל למצרים: "וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ: וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּיִם וּבְכָל-עֲבֹדָה בְּשָׂדֵה אֶת-פְּלִעְבָּדָתָם אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ" (שמות א, יג-יד)

חרוסת באה מן המלה חרס, חרסית-טיט, בוך. החרוסת מזכירה טיט בצבעה ובצורתה, ואנו אוכלים אותה כדי לזכור את הטיט שאבותינו עשו ממנו לבנים במצרים. מכינים את החרוסת מרסק סמיך של פירות ויין אדום. לפני שאוכלים את המרור טובלים אותו בחרוסת כדי להמתיקו.

כרפס הוא ירק אותו מטבילים במי מלח (או חומץ) בראשית הסדר. לשם כך ניתן להשתמש בפטרוסילינון, תפוח אדמה, בצל, צנון ועוד. אכילת הכרפס נועדה לעורר את התיאבון. התיאבון שגבר עם אכילת הכרפס סייע למי שהקריב את קורבן הפסח לאכול את כל צלי הזבח.

למה קוראים לסדר סדר

בימנו מקובל לחשוב כי ה"סדר" נקרא כך, בגלל שהלילה כולו נערך על פי סדר ולפי מתכונת קבועה. בעבר השתמשו במושג סדר בקשר לעבודת הכהנים בבית המקדש וטקסים אחרים. מכאן מובן כי סדר פסח הוא מעמד מיוחד הבא להזכיר את העבודה בבית המקדש.

החלוק
לחגיגה משתפת

המדרשה
באורנים
יוצרים יהדות ישראלית

סימני החג

- קִדּוּשׁ - קידוש על היין
- וְרַחֵץ - רחיצת ידים
- כְּרִפּוּס - טבילת ירקות במי מלח ואכילתם
- יַחַץ - חציית מצה אחת לשנים. חלק אחד הופך להיות אפיקומן
- מְגִיד - אמירת ההגדה בקול
- רְחֻצָה - נטילת ידיים וברכה לפני הסעודה
- מוֹצֵיא מִצָּה - ברכת המוציא על הלחם, וברכה על אכילת מצה
- מְרוֹר - אכילת מרור
- כּוֹרֵךְ - כריכת כריך של מרור ומצה
- שְׁלַחַן עוֹרֵךְ - סעודת החג
- צָפוּן - אכילה מן האפיקומן שהוצפן
- בְּרַךְ - ברכת המזון
- נְרַצָה - מזמורים לסיום ליל הסדר

הצעות לתוספות בהגדה המשפחתית

הקטעים שמופיעים בצבע חום הם משפטים מקוריים מתוך ההגדה, אליהם מתייחסים הקטעים שמופיעים אחריהם.

◆ הצבת כסא ריק

עבור נשים וגברים שנמנעת השתתפותם הערב.
עבורך - שנמנעה השתתפותך. לשנה הבאה - כולנו בני ובנות חורין!

◆ ביעור חמץ

כָּל חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאִיכָא בְרִשׁוּתִי - כל חמץ ושאר שיש ברשותי
כל ההחמצות שהחמצתי, המקומות שלא הבשילו בי, לוקחת עליהם אחריות
דְלָא חֲמִיתִיהּ, וְדְלָא בְעַרְתִּיהּ - שלא ראיתיו, ושלא ביערתיו
שנתתי להחמצה ולחמיצות לנהל אותי
וְדְלָא יִדְעָנָא לִיהּ - ושלא ידעתיו
ולנתק אותי מעצמי
לְבַטֵּל וְלִהְיוּ הַפֶּקֶר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא - יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ
משילה מעליי, בלי ביקורת עצמית ושיפוטיות
מנקה את הנפש
ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על ביעור חמץ
רוני ישראלי

אָדָם יְהוּדִי זֹכֵר אֶת הַסֶּפֶה בְּבֵית סָבוֹ.
וְהַסֶּפֶה זֹכֵרֶת בְּמִקְוָמוֹ
אֶת הַהֲלִיכָה בְּמִדְבַר שְׁזֹכְרֶת
אֶת חֶסֶד הַנְּעוּרִים וְאֶת אֲבִנֵי לִוְחֹת הַבְּרִית
וְאֶת זֶהב עֶגְלֵ הַזָּהָב וְאֶת הַצָּמָא וְהַרְעֵב
שְׁזֹכְרִים אֶת מִצְרַיִם.

יהודה עמיחי, מתוך "היהודים"

לפני שלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אונייה ושמה "מייפלואאר" ובה אנגלים שקצו בחברה. הם חיפשו חוף שומם לחלוטין להקים בו עולם חדש. הם נחתו ב... אמריקה, והיו ראשוני המייסדים של אומה זו. היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה (ועל כן כל ילד אמריקאי יודע שם זה מבית אבא, בית ספרו ועוד). אבל תאב אני לדעת אם יש אנגלי אחד, היודע בדיוק את יום ושעת ההפלגה של אונייה זו, כמה אנשים היו באנייה, שמות משפחותיהם, מה לבשו, מה אכלו, מה היה מסלול הפלגתם, היכן הנקודה בה עלו על חוף הארץ שיסדו אבותיו ובה הוא גר היום בזכותם? והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה קודם הפלגת המייפלואאר, יצאו היהודים ממצרים. כל ילד יהודי בעולם- באמריקה וברוסיה, בתימן ובגרמניה- יודע בדיוק: אבות אבותיו יצאו ממצרים בעלות השחר של החמישה עשר בניסן. מה לבשו? "מותניהם חגורים ומקלם בידם"; הם אכלו מצות, והגיעו אחרי שבעה ימים לים סוף. הוא גם מכיר את מסלול המסעות במדבר וקורותיהם במשך ארבעים שנה. עד היום הזה, אוכלים היהודים בכל העולם מצה זו שבעה ימים מחמישה עשר בניסן, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה ואילך. והם מסיימים בשני מאמרים: השנה אנו עבדים, לשנה הבאה בירושלים, בארץ ישראל. כך טיבם של היהודים.

דוד בן גוריון, 1947

◆ כוס מרים

מרים הנביאה היא אחת הדמויות המרגשות בסיפור יציאת מצרים. מרים נותרת מאחורי הקלעים במשך רוב הזמן, חבויה מאחורי קני הסוף. אולם, כדרכה, היא משכילה להופיע ברגע הנכון, ותמיד בהקשר של מים: בצעירותה משגיחה מרים על תיבת משה ביאור ומשכנעת את בת פרעה לקחת את אמה יוכבד כמינקת. בשעת קריעת ים סוף סוחפת מרים את נשות ישראל לשיר ומחול והודיה לה! אך רק עם פטירתה של מרים, באמצע המסע במדבר, מתגלה לנו תרומתה העמוקה:

"כל ארבעים שנות הנדודים במדבר עמד לבני ישראל באר המים בזכות מרים. מתה מרים - בטלה הבאר, כמו שכתוב (במדבר כ, א-ב): 'ותמת שם מרים... ולא היה מים לעדה'" (על-פי תלמוד בבלי, תענית ט). בארה של מרים סיפק מים לבני ישראל לאורך מסעם הארוך במדבר הצחיח. המדרש מספר גם שמך בארה של מרים היו בעלי סגולות רפואיות. כליל הסדר אנו נזכרות במנהיגותה של מרים ומתפללות שבארה יוסיף ללוות אותנו במסענו גם השנה.

לורי לפקוביץ, חוקרת ספרות ומיגדר, ארה"ב

◆ טקס מילוי כוס מרים במים

מוזגים מים לכוס, ואומרים:

זו כוס מְרִים הַנְּבִיאָה.

יהי רצון שְׁנִזְכֶּה לְשִׁתּוֹת מְמִימֵי בָּאֵר מְרִים לְרַפּוּאָה וְלְגִאוּלָּה.

יהי רצון שְׁנִזְלַמֵּד מְמִרִים וּמְכַל הַנְּשִׁים לְצֵאת בְּתַפְסִים וּבְמַחֲלוֹת אֶל מוֹל הַנְּסִים שֶׁל חַיֵּי הַיּוֹם-יוֹם וְלְשִׁיר לַה' בְּכָל רֵגַע.

מתוך ההגדה "בין אי-סדר לסדר", מיכאל קגן

כְּנִגַּד אֲרַבְּעָה בְּנִים דְּבִרְהָ תוֹרָה:

אֶחָד חֲכָם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד פֶּסֶם. וְאֶחָד שְׂאִינֵי יוֹדֵעַ לְשִׂאוֹל:

כנגד ארבע נשים דיברה תורה

אחת חכמה אחת רשעה אחת תמימה ואחת שאינה יודעת לשאול.

ארבע נשים שהן אחת. ארבע נשים שהן אני.

חכמה מה היא אומרת? ורשעה? והתמימה מה? וזו שאינה יודעת לשאול?

הייתי יכולה לשים דברים בפיהן ואיני מוצאת טעם.

למה אגדיר דבריה של כל אחת מהן בנושא אחד,

כשעולה קול ארבעתן בתוכי כל הזמן ובכל נושא!?

אדרבא, מוצאת אני טעם במאבק האין סופי שלי להכיר בקיומן,

בזהותן הנפרדת, במרחב שמבקשת כל אחת מהן לעצמה,

ובאותה בת קול שלי המחברת בין כולן.

לפיכך, מודה אני לפניך בכל שנה יותר, על ריבוי הקולות,

על יציאה ממיצר למרחב שלא מפחד לשמוע.

אהובה בן אהרון

והגדת לבנדך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

והגדת לבתך ביום ההוא לאמר:
הגיד לי לה: היי למדנית וסקרנית, היי מעורה ופעילה. **כברוריה.**
הגיד לי לה: תתאמצי! תשקיעי! תתמסרי! אל תוותרי! **כאשה הגדולה משונם.**
הגיד לי לה: תהיי בעלת דעה. אמרי את דעתך. עשי מעשה. **כיהודית.**
הגיד לי לה: אל תעמדי מנגד - הצילי נפש בעולם, ותצילי עולם ומלואו. **כבת פרעה.**
הגיד לי לה: היי נאמנה לעמך, למשפחתך, לאימותיך. **כרות.**
הגיד לי לה: לכי בראש המחנה, נגני בתוף וצאי בריקוד. **כמרים.**
הגיד לי לה: שפטי בשער העיר. עשי דין. עשי צדק. **כדבורה.**
הגיד לי לה: אל תצייתי לגזרות רעות, הקשיבי לצו מצפונך. **כפועה ושפרה.**
הגיד לי לה: אל תתני לאיש לעשות בגופך וביופייך כחפצו. **כושתי.**
הגיד לי לה: התפללי, שאלי את שעל ליבך. **כחנה.**
הגיד לי לה: תכנני, חשבי רחוק. ראי את הנולד. עשי לך תחבולות. **כאסתר.**
הגיד לי לה: כבדי את אבותיך ואימותיך, נצרי את מורשתם. **כאימך.**
אם תרצי, הרי לך הגדה!

שרונה זילברשטיין

פסח

עם שומר

בְּמִשְׁךְ אֶלְפֵי שָׁנִים אֵת יוֹם
צֵאתוֹ מִבֵּית עֶבְדִים,
וְדָרְךָ כָּל מַחִילוֹת הַשְּׁעֵבּוּד,
הָאֵינְקוּיִזִּיצָה, הַשְּׁמֵד וְהַפְּרָעוֹת
נוֹשֵׂאת הָאֵמָה בְּלִבָּהּ
אֵת הַגְּעֻגוּעִים לַחֶפֶשׁ
בְּזַכְרוֹן עֲתִיק
אֲשֶׁר כָּלוּ מִפְּנֵה לַקְרֵאת הָעֲתִיד.
מֵאֲבוֹת אֵל בָּנִים, דָּרְךָ כָּל הַדּוֹרוֹת,
נִמְסַר דְּבַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּזַכְרוֹן אִישִׁי
אֲשֶׁר אֵינְנוּ מִחִוֵּר וְאֵינְנוּ דָּהָה.
אֵינָה יֵצֵר חַרוֹת עֲמָק טְבוּעַ בְּלֵב עָם,
שֶׁיִּכּוֹל הִיָּה בְּאֲבִיב יָמָיו לִיצֵר
יְצִירָה כְּזֹאת וְלִמְסָר אוֹתָהּ מִדּוֹר לְדוֹר.

ברל כצלנסון, מקורות לא-אכזב, כתבי ברל כצלנסון, כרך ו', הוצאת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, תל אביב תש"ז, עמ' 384-393

◆
יוצאת ממצרים

לא בַּיַד חֲזָקָה
וְלֹא בְזֵרוּעַ נְטוּיָה
וְלֹא בְמוֹרָא גְדוֹל
וְלֹא בְאוֹתוֹת
וְלֹא בְמוֹפְתִים
אֶלָּא בְהֶסּוּס,
בְּצַעֲדִים קְטַנִּים,
בְּהוֹלֵת חֲשׂוֹךְ
בְּרֶךְ
וּבְדַבְּרוֹת
וּבְכֹנֶנֶה
וּבְדִיּוּק
וּבְאַהֲבָה
נוֹשְׂאֵת סִימָנִים קְטַנִּים
כְּמוֹ קִמְטֵי הַזְּמַן הָעוֹבֵר,
וְחִלּוּפֵי עוֹנוֹת,
גּוֹפֵי הַמְּשִׁתְּנָה,
פְּנִינֵי גַעְגּוּעֵי.

יוצאת ממצרים.

חגית אקרמן

◆
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם
בְּקִשּׁוֹ מְלֶאכִי הַשָּׁרֵת לֹאמַר שִׁירָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מַעֲשֵׂי יְדֵי טוֹבְעִים בַּיָּם וְאַתֶּם אוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנָי?
ילקוט שמעוני, פרשת כי תבוא, רמז תתק"מ

לְפִיכֶן אֲנַחְנוּ חַיִּבִּים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל... וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּיָהּ:

◆
לְמַדְנִי, אֱלֹהֵי, בְּרֶךְ וְהִתְפַּלֵּל
עַל סוּד עֵלְהָ קָמַל, עַל נִגְהַ פְּרֵי בְּשֵׁל,
עַל הַחֲרוּת הַזֹּאת: לְרֵאוֹת, לְחֹוֹשׁ, לְנִשְׁמָ,
לְדַעַת, לְיַחַל, לְהַכְּשֵׁל.
לְמַד אֶת שְׁפֹתוֹמֵי בְּרָכָה וְשִׁיר הַלֵּל
בְּהִתְחַדֵּשׁ זְמַנָּה עִם בְּקָר וְעִם לַיִל,
לְבַל יִהְיֶה יוֹמֵי הַיּוֹם כְּתַמּוֹל שְׁלִשׁוֹם.
לְבַל יִהְיֶה עָלֵי יוֹמֵי הַרְגֵל.

לאה גולדברג - מתוך שירי סוף הדרך

ברך

מוזגים כוס שלישית של יין ומברכים :

ברוך אל אשר ברא,
דייסה בחלב מלוא הקערה,
ולקינוח גם תפוח.
במה במה נודה לו?
ברוך הוא, ברוך שמו.

ח"נ ביאליק, שירים ופזמונות לילדים

כוס אליהו (בין ברכת המזון – 'ברך' – ליהלל)

שֶׁפֶךְ חֶמֶתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ.
כִּי אֶכְלֵךְ אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְהוֹי הַשָּׁמַיִם.
שֶׁפֶךְ עֲלֵיהֶם זַעֲמֶךָ וְחֲרוֹן אַפֶּיךָ יִשְׁלַח. וְתִרְדֹּף בְּאֵף וְתִשְׁמַדְם מִתַּחַת שָׁמַי ה'.

שפוך אהבתך על הגויים אשר ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך קוראים
בגלל חסדים שהם עושים עם זרע יעקב ומגינים על עמך ישראל מפני אוכליהם.
יזכו לראות בסוכת בחיריך ולשמוח בשמחת גוייך.

הוספה שנמצאה בכתב יד של הגדה לפסח מ-1521, המיוחסת לנכדו של רש"י

נרצה

חֶסֶל סְדוּר פִּסַח כְּהִלְכָתוֹ, כְּכֹל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
כְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ, כִּן נִזְכָּה לַעֲשׂוֹתוֹ.
זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה, קוֹמֵם קַהֲל עַדֹת מִי מְנָה.
בְּקָרוֹב נִהַל נְטַעֵי כִנֶּה, פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה.

זָךְ, שׁוֹכֵן מְעוֹנָה,
הַמְּנַהֵל נְטַעֵי כִנֶּה,
הַמְּשִׁיב פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה,
אֲנֵא -

בְּשִׁעָה זוֹ נֶשֶׁל סִיּוֹם וּפְרֻדָּה,
עַת עֲפַעְפֵי אֶהוּבֵי נְעִים בֵּין עֲרוֹת לְתַרְדְּמָה,
גוֹפֵם רְפוּי מִשְׁתַּיִת אַרְבַּע כּוֹסוֹת וּסְעוּדָה,
בְּרַכָּם -

בְּחֲרִישׁ אֲדַמַת נְטִיעַתֶם הַכִּנֶּה,
בְּמִשׁוּבַת הַתְּחַדְּשׁוֹת נִפְשָׁם הַפְּדוּיָה,
בְּמִשְׁפֵּן שְׁלוֹם לְרוּחָם הַנִּזְכָּה,
בְּנִכּוֹת לַעֲשׂוֹת סֶדֶר.

דבורה עברון

◆
חד גדיא

אל האגם פרה נגשה
ממימי לשותות בקשה
האגם לה נענה
ונשטף אל תוך גרונה.

פרה אל המטבח הובאה
אף הטבחית סרבה
מהיום על שלחני
אגיש רק אכל צמחוני.

משמים בא מלאך
ולמראה עיניו שמח
שלנה גלה בכל מקום
על הארץ בא שלום.

המקל קצר, עבה
לא מחבט הוא, לא רוכה
אל הפלב הוא נזרק
ושמש לו למשחק

ניצוץ ושל אש באפלה
רצה להפוך לאש גדולה
ובן רגע המקל
אל חיקו אז התגלגל...

שטף מים מים גל
חבק האש במעגל
גד של מים סביב האש
המראה נפלא, כובש.

אמא אל השוק הלכה
וקנתה לה עז רכה
הטובה בין העזים
היא קנתה בשני זונים

החתולה פה רעבה
אל העז היא התקרבה
ובשעת הקליבה
התכפדה בחלבה.

גור פלבים מזנח, עיף
התכרבל והצטנף
בין רגלי החתולה
לשון חמה עליו חמלה

תמר ראובני

שירים לפסח

עבדים היינו

מילים: מן ההגדה
לחן: שלום פוסטולסקי

עבדים היינו, היינו,
עתה בני חורין, בני חורין.
עבדים היינו,
עתה, עתה בני חורין, בני חורין.

ניצנים נראו בארץ

מילים: על פי שיר השירים
לחן: נחום היימן

ניצנים נראו, נראו בארץ,
עת זמיר הגיע, עת זמיר.
ניצנים נראו, נראו בארץ
עת זמיר הגיע, עת זמיר.
כי הנה סתו עבר, סתו חלף הלך לו
הגפנים סמדר - נתנו, נתנו ריחם.

כי הנה הסתו עבר

מילים: על פי שיר השירים
לחן: דפנה אילת

כי הנה הסתו עבר,
הגשם חלף הלך לו,
הנצנים נראו בארץ,
עת הזמיר הגיע.
כי הנה הסתו עבר,
הגשם חלף הלך לו,
התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר.

בצאת ישראל

מילים: תהילים קיד

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז

היתה הוודה לקדשו
ישראל ממשלותיו
הים ראה וינס
הינדן יסב לאחור

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז

מה-לך הים כי תנוס
הינדן תסב לאחור
ההרים תרקדו כאילים
גבעות כבני-צאן?

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז

מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב
ההפכי הצור אגם-מים
חלמיש, למעינו - מים.

שמחה רבה

מילים: יפה בלהה
לחן: ידידיה אדמון

שמחה רבה, שמחה רבה -
אביב הגיע פסח בא.
תפרו, תפרו, תפרו לי בגד עם כיסים,
מלאו, מלאו, מלאו כיסי באגוזים,
שמחה רבה...
שאל אשאל, שאל אשאל ארבע קשיות.
שתה אשתה, שתה אשתה ארבע כוסות.
שמחה רבה...

פנה הגשם

מילים ולחן: מתתיהו שלם

פנה הגשם, חלף-הלך לו.
ענו-רקיע חלף-הלך לו.
פני אדמה באור חמה.
שבלים זקפו ראשיהן בקמה.
בני הרים זה אל זה ברמה שוררו:
שלוש, שלוש, הידד! הידד!
אביב היום.

♪ משה בתיבה

מילים: קדיש יהודה (לייב) סילמן
לחן עממי

דומם שְׁטָה תִּבְּה קִטְנָה
על הַיָּאֹר הַזֶּה,
וּבִתְּבָה מְשָׁה הַקֶּטָן,
לְדָד יִפָּה רֶךְ.

וּמְלֻמְעָלָה זֶהֱר תִּכְלָת
וּמְלֻמְטָה יָאֹר
וְהַשְּׁמֶשׁ בְּשָׁמַיִם
שׁוֹפְכָה הַרְבֵּה אֹר.

הַס, הַגְּלִים הַשׁוֹבְבִים,
מְשָׁה הַקֶּטָן שָׁט.
לֹא יִטְבַּע, חֵיהָ יַחֲיָה
לְדָד זֶה הַקֶּטָן

בתים נוספים: גילי צדקיהו

דומם צוֹפִיָּה נַעֲרָה
על מְשָׁה הַנָּם,
לֹא תִירָא, שְׁמַר תִּשְׁמַר
אַחֲוֹתוֹ מְרָגִים.

עַת רְחֻצָּה נְסִיכָה
בְּיָאֹר הַזֶּה,
תִּינֹק מְשֻׁתָּה, עֲלִיו חֲמֻלָּה
וְאוֹתוֹ תִּקַּח.

♪ אנשים טובים

מילים ולחן: נעמי שמר

תִּפְקָחוּ אֶת הָעֵינַיִם, תִּסְתַּכְּלוּ סְבִיב
פֶּה וְשֵׁם נִגְמַר הַחֶרֶף וְנִכְנַס אָבִיב
בְּשֻׁדָּה לְיַד הַדֶּרֶךְ יֵשׁ כָּבֵד דְּגִנְיֹת
אַל תִּגִּידוּ לִי שְׁכַל זֶה לֹא יְכוּל לְהִיֹּת

אֲנָשִׁים טוֹבִים בְּאַמְצַע הַדֶּרֶךְ
אֲנָשִׁים טוֹבִים מְאוּד
אֲנָשִׁים טוֹבִים יוֹדְעִים אֶת הַדֶּרֶךְ
וְאַתֶּם אֲפֹשֶׁר לְצַעֵד

אִישׁ אֶחָד קָנָה לִי סֶפֶר בֶּן מֵאָה שָׁנָה
אִישׁ אַחֵר בָּנָה כְּנוֹר שְׁיֵשׁ בּוֹ מְגִינָה
וְאִשָּׁה טוֹבָה אַחֲרֵת לִי נִתְּנָה אֶת שְׁמָהּ
וּמֵאֵז אֲנִי בְּדֶרֶךְ שְׂרָה בְּמִקְוָמָה

אֲנָשִׁים טוֹבִים...

אִישׁ אֶחָד יִבְנֶה לִי גֶשֶׁר לְחֻצוֹת נָהָר
אִישׁ אַחֵר יִצְמִיחַ יַעַר בְּמוֹרְדוֹת הַהָר
וְאִשָּׁה טוֹבָה אַחֲרֵת, אִם יִהְיֶה קֶשֶׁה
רַק תִּצְבִּיעַ אֶל הָאֶפֶק וְתִבְטִיחַ ש -

אֲנָשִׁים טוֹבִים...

וּמִמֶּשׁ כְּמוֹ צְמַחֵי הַבַּר הַבוֹדְדִים
הֵם עוֹצְרִים תְּמִיד אֶת הַחוֹלוֹת הַנוֹדְדִים
הַרְקִיעַ מִתְּבַהֵר, וּכְבֹר אֲפֹשֶׁר לְרֹאוֹת
אֲנָשִׁים עַל אִם הַדֶּרֶךְ מִחֲפִים לְאוֹת

אֲנָשִׁים טוֹבִים...

♪ ארבעה אחים

מילים ולחן: נעמי שמר

בְּיוֹם בְּהִיר וְנִהְדָר
יָצְאוּ מִתּוֹךְ הַהַגְדָּה
חֶכֶם וְתָם רָשָׁע גְּדוֹל
וְזֶה שְׁלֹא יָדַע לְשָׂאֵל
חֶכֶם וְתָם רָשָׁע גְּדוֹל
וְזֶה שְׁלֹא יָדַע לְשָׂאֵל

וּכְשֶׁאַרְבַּעַת הָאֲחִים
יָצְאוּ לְנוֹעַ בְּדַרְכֵים
מִיַּד מְכַל אַרְבַּע רוּחוֹת
פְּרָחִים הִגִּיעוּ וּבְרָכוֹת
מִיַּד מְכַל אַרְבַּע רוּחוֹת
פְּרָחִים הִגִּיעוּ וּבְרָכוֹת

פָּגַשׁ חֶכֶם בְּחֻכְמָה
אָהֵב הִתֵּם אֶת הַתְּמִימָה
וְהִרְשַׁע בְּתוֹר אִשָּׁה
תִּפְסַ מְרֻשַׁעַת אֵימָה
וְהִרְשַׁע בְּתוֹר אִשָּׁה
תִּפְסַ מְרֻשַׁעַת אֵימָה

וְזֶה שְׁלֹא יָדַע לְשָׂאֵל
לְקַח אֶת הַיָּפָה מִכָּל
שְׁלֵב יָדוֹ בְּתוֹךְ יָדָה
וְחִזַּר אֶתְּהָ לְהַגְדָּה
שְׁלֵב יָדוֹ בְּתוֹךְ יָדָה
וְחִזַּר אֶתְּהָ לְהַגְדָּה

לָאן הוֹבִילוּ הַדַּרְכֵים?
הֵיכַן אַרְבַּעַת הָאֲחִים?
בְּשִׁיר שְׁלָנוּ יְדִידִי
אֶסוּר לְשָׂאֵל יוֹתֵר מִדִּי
בְּשִׁיר שְׁלָנוּ יְדִידִי
אֶסוּר לְשָׂאֵל יוֹתֵר מִדִּי

שיר שמח

מילים: יעקב אורלנד
לחן: מרדכי זעירא

אם גם ראשנו שח
ועצב סובבנו –
הבה ונתלקח
מן השמחה שפנו.

הי, הי,
הבה ונתמלא
שמחה, שמחה כמלא העין,
הי, הי,
שירו עלה, עלה,
עלה ובער הינו!
עלה ובער הינו!
הי, הי,....

עלה ובער פאש
והדליקנו כח!
אבוי למתנאש,
הלילה יש לשמח!

הי, הי,
הלילה נגאל
כל מי, כל מי שששמה בו,
הי, הי,
כל איש בישראל -
ניצוץ של נחמה בו!
ניצוץ של נחמה בו!
הי, הי,....

איך יודעים שבא אביב

מילים ולחן: דתיה בן-דור

- אתה יודע מי בא בחדש ניסן?
- מי?
- האביב
- אה?
- איך יודעים שבא אביב?
- יש סימנים....

איך יודעים שבא אביב?
מסתכלים סביב סביב
ואם רואים שאין עוד בץ בשבילים
ואם רואים שנעלמו המעילים
ואם פרג וגם חרצית
לכבוד החג קשטו ארצי
אז יודעים (אז יודעים)
שבא אביב (שבא אביב)
אז יודעים שבא אביב,
אז יודעים שבא אביב.

איך יודעים שבא אביב?
מסתכלים סביב סביב
ואם רואים המון נדים חרוצות
נושאות סלים כבדים עם גן ומצות
ואם שרים "שמחה רבה" -
"אביב הגיע, פסח בא"
אז יודעים (אז יודעים)
שבא אביב (שבא אביב)
אז יודעים שבא אביב,
אז יודעים שבא אביב

מה יפית האביב

מילים: לא ידוע
נוסח עברי: יוסף אחאי
לחן: יוהן אברהם פטר שולץ

מה יפית, האביב!
בשדה, באחו,
הציצים יפרחו:
צהלת חיים סביב
מה יפית, האביב!
מה נעמית, האביב!

מה יפית, בקר אור!
כל ענף, כל עשב,
יגמעו טל כסף,
ישתו טל, יפיצו מור
מה יפית, בקר אור!
מה נעמית, בקר אור!

מה יפית, העולם!
ים דגן פתוח,
דג גלים ברוח,
ומאירים פני אגם.
מה יפית, העולם!
מה נעמית, העולם!

♪ הפרח בגני

מילים: אביהו מדינה
לחן: אביהו מדינה ומשה בן מוש

מיום אביב בהיר וצח אותך אני זוכר
וכבר מאז היטב נדעתי שלא אותר
כי לי היית בבת עיני בכל יום וכל ליל
היית לי כמלאך האל מתוך הערפל.

רציתי לבקש נדך רציתי לך לומר
סוד אהבה שבלבבי שמור מפל משמר
רציתי לך לומר אהבתי אהבתי ונגמר
אך לא העזתי גם כשהיה כבר מאחר.

את עולמי עם שחר את לי כל היום
את עולמי בלילה את החלום
את בדמי ברוחי ולבבי
את הניחוח המתוק הפרח בגני.

מאז הלכת יומי קודר ארץ ומשעמם
לשוא רוצה אני לשכח ולהתעלם
חזרי מהר כי בלעדיך עולמי שומם
נדמו מיתרי קולי וכנורי דומם.

♪ סימן שאתה צעיר

מילים: יוסי גמזו
לחן: עממי אירי

אם פרדסים עוד משגעים אותך בריח,
אם בגילות אתה שכור מן הירח,
אם רוח מרחבים בצוארוןך תמיד נושבת
ויש לך קוצים במקום שבו נהוג לשבת...
זה סימן שאתה צעיר

כמו יום אביב בהיר,
כמו יום אביב בהיר
סימן שאתה צעיר!

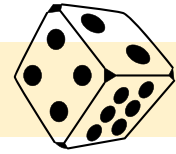
אם לא אכפת לך לצאת ולתעות בדרךך,
אם בשדות אתה קוטף מדי פעם פרח,
ואם כשפבר חורשים, סוף סוף, את השדות האלה
אתה אולי הולך בטל אך לא הולך בתלם...
זה סימן שאתה צעיר...

אם שפת היים עוד רגילה לסנדלך,
אם לפעמים אתה יוצא עוד מפליך,
אם טיפ טפת חצפה מן הנשמה שלך לא פגה
ואם עוד בינתיים לא קראו לך להגיא...
זה סימן שאתה צעיר...

אם עוד מושכים אותך שירים וגם גיטרה,
אם צועקים לך: "זה נער, זה? - זה בן רח!"
ואם עוד בחורות ברחוב עושות לך עינים
ויש לך זהב בלב - ולא בין השנים...
זה סימן שאתה צעיר...

אם יש שטיות נהדרות שעוד לא עשית,
אם לא טעמת עוד הכל ועוד לא נסית,
ואם אתה מרגיש עוד לפעמים תחושה מוזרת
שלא הכל צודק, ושיכול להיות אחרת...
זה סימן שאתה צעיר.....

משחקים וחידונים

א. חידון טריוויה (התשובה המודגשת היא הנכונה)

- 1) לאן בני ישראל היו צריכים לזרוק את הבנים?
א. לירדן
ב. ליאור
ג. לאמזונס
- 2) מי העניק למשה את שמו?
א. אימו – יוכבד
ב. אחותו - מרים
ג. בת פרעה
- 3) מדוע נבחר השם משה?
א. כי אחותו לא משה (זזה) ממנו
ב. כי מן היאור משה אתו בת פרעה
ג. כי אימו אהבה את השם הזה
- 4) מי שמרה על משה התינוק ששט בתיבה?
א. אחותו - מרים
ב. אף אחד/ת
ג. אימו - יוכבד
- 5) בן כמה היה משה כשהושט ביאור?
א. חודש
ב. בן יום
ג. שלושה חודשים
- 6) אילו מהבאים נמצא בצלחת הסדר?
א. חרוסת, חזרת, תמר
ב. זרוע, כרפס, פטרוזיליה
ג. מצה, ביצה, מרור
- 7) מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?
א. הלילה הזה כולנו מסבים
ב. הלילה הזה חמץ ומצה
ג. הלילה הזה שאר ירקות
- 8) איזה מהבאים מוצג כבן בהגדה?
א. בוגר
ב. צודק
ג. חכם
- 9) אחד-עשר מי יודע?
א. אחד-עשר, אני יודע! אחד-עשר שחקני כדורגל
ב. אחד-עשר, אני יודע! אחד-עשר כוכביא
ג. אחד-עשר, אני יודע! אחד-עשר שבטיא
- 10) כמה מכות הטיל אלוהים על מצריים?
א. שש מכות
ב. עשרים מכות
ג. עשר מכות
- 11) מה המכה הראשונה שהוטלה על מצריים?
א. דם
ב. כינים
ג. דבר

- 12) מדוע ביקשו בני ישראל לצאת ממצריים?
א. בגלל התפרצות הקורונה שם
ב. בגלל שלא היתה להם עבודה שם
ג. **בגלל שהיו עבדים של מלך מצריים**
- 13) באילו עבודות עבדו בני ישראל במצריים?
א. **עבודות בנייה**
ב. עבודות שמירה (חיילים של פרעה)
ג. עבודות ניקיון
- 14) בכמה ממכות מצריים מעורבות חיות?
א. 4
ב. 6
ג. **5 (צפרדע, כנים, דבר, ערוב, ארבה)**
- 15) באיזו עונה חל חג הפסח?
א. **אביב**
ב. קיץ
ג. חורף
- 16) היכן התעכבו בני ישראל בבריחה ממצרים?
א. מול הר גבוה
ב. **ים סוף**
ג. היאור
- 17) אחרי שבני ישראל חצו את ים סוף, הם התפנו ל..
א. לארוחה
ב. לישון
ג. **לשיר ולרקוד**
- 18) באיזה כלי נגינה השתמשה מרים?
א. גיטרה
ב. **תוף**
ג. חליל
- 19) איזה מאכל לקחו איתם בני ישראל בבריחתם ממצרים?
א. צלי
ב. ירקות
ג. **מצות**
- 20) מה נוהגים במסורת לעשות ערב לפני ליל הסדר?
א. מכינים את צלחת הסדר
ב. קישוטים לשולחן הסדר
ג. **בדיקת חמץ**
- 21) מדוע נקרא החג פסח?
א. משמעות המילה פסח בארמית זה אביב
ב. **כי אלוהים פסח (דילג) על בתי בני ישראל במכת בכורות**
ג. כי בני ישראל היו פסחים (ללא רגלים) לפני שהוצאו ממצרים
- 22) באיזה ספר בתורה מסופר על יציאת מצריים?
א. בראשית
ב. **שמות**
ג. ויקרא
- 23) באיזה חודש עברי חל חג הפסח?
א. אדר ב'
ב. אייר
ג. **ניסן**

- 24) מה מבין הבאים לא עושים בפסח?
א. קריאת ההגדה
ב. **ישיבה בסוכה**
ג. אכילת מצות
- 25) איך קוראים לחלק במצה שעורך הסדר מחביא?
א. **אפיקומן**
ב. פרור
ג. מצה שמורה
- 26) מדוע פרעה העביד את בני ישראל בפרך?
א. בגלל שהם היו עובדים טובים
ב. **כדי שיפסיקו להתרבות**
ג. כדי שיעזבו כבר את מצרים
- 27) אילו מהבאים אינו שם לחג הפסח?
א. **חג יציאת מצריים**
ב. חג האביב
ג. חג החירות
- 28) מהי חירות?
א. צורה גאומטרית
ב. **חופש**
ג. אמונה באלוהים
- 29) מה אכלו בני ישראל במסעם במדבר?
א. מצות
ב. בקר
ג. **מן**
- 30) מה אנו מתבקשים לספר בפסח?
א. לספר על מעמד הר סיני
ב. **לספר על יציאת מצרים**
ג. לספר על אבותינו - אברהם יצחק ויעקב
- 31) מה שם המיילדות העבריות שהתבקשו ע"י פרעה להרוג את הבנים הילודים?
א. פועה ובלהה
ב. יוכבד ומרים
ג. **שפרה ופועה**

ב. משחק אמת ושקר

הוראות המשחק:

בכל תור, משתתפת/אחד/ת/תוציא משפט ות/יקריא לשאר המשתתפים/ות. על המשתתפים/ות לנחש/לדעת האם המשפט הוא אמת או שקר (במידה ושקר רצוי לתקן). המשתתפת/שהקריאה את המשפט ת/יגלה האם הוא אמיתי או שקרי. משפטים בכחול – אמת | משפטים בכתום – שקר

בת פרעה ירדה לרחוץ ביאור. לפתע ראתה תיבה. כשהוציאה את התיבה מהמים גילתה בה תינוק חייכן ושמה.

וַתֵּרָאֶה אֶת-הַיֶּלֶד, וְהִנֵּה-נֶעֶר בְּכַהֵן (שמות, ב, ו)

משה ראה מצרי מכה עברי, זעם והיכה למוות את המצרי. כאשר פרעה גילה זאת, הוא ביקש להרוג את משה.

וַיִּשְׁמַע פְּרֹעֶה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה, וַיִּבְקֶשׁ לְהַרְגֵּ אֶת-מֹשֶׁה (שמות, ב, טו)

משה קורא לבנו הבכור גרשום, כיוון שהוא עצמו היה גר בארץ מצרים. ותלד בן ויקרא את-שמו גרשם, כי אמר גר הייתי בארץ נַכְרִיָּה (שמות ב, כב)

ברגע שאלוהים פונה אל משה ומטיל עליו את משימת הוצאת בני ישראל ממצרים, משה ממהר לצאת לשליחותו בשמחה.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָאֱלֹהִים מִי אֲנִי כִּי אֵלֶּךָ אֶל-פְּרֹעֶה וְכִי אוֹצִיא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם (שמות ג, יא)

בני ישראל שמחו במשה ואהרן כאשר באו להצילם ממצריים.

וַיִּפְגְּעוּ אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְרֵא יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט, אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת-רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו, לְתֵת-חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ (שמות ה, כ-כא)

אלוהים רצה לתת לבני ישראל את הארץ המובטחת - ארץ זבת חלב ודבש.

וַיֹּאדָר לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֵתוֹ מִן-הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ (שמות ג, ח)

כדי להוכיח לפרעה שאלוהי ישראל שלח אותם, משה ואהרן משליכים את מטה האלוהים בפני פרעה, וזה הופך לתנין.

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרֹעֶה וַיַּעֲשׂוּ כֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה; וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְהוֹ לִפְנֵי פְרֹעֶה וּלְפָנָיו עָבְדָיו וַיְהִי לְתַנִּין (שמות ז, י)

במכת מצרים הראשונה משה מטיל אבן ליאור, הנהר הופך לנהר של דם, וכל הדגה בו מתה.

וַיָּרֶם בַּמַּטֵּה וַיִּזַּךְ אֶת-הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרֹעֶה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו; וַיִּהְיֶה כַּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם וַחֲדָגָה אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר מָתָה (שמות ז, כ-כא)

יועציו ומכשפיו של פרעה אומרים לו, שהאותות שמציגים בפניו משה ואהרן הם אמיתיים ואינם כשפים.

וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֹטְמִם אֶל-פְּרֹעֶה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא (שמות ח, טו)

מכת החושך במצרים נמשכה שלושה ימים.

וַיֹּט מֹשֶׁה אֶת-גְּדוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם; וַיְהִי חֹשֶׁךְ-אֲפֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים (שמות י, כב)

אלוהים מבקש מבני ישראל לסמן את בתיהם באמצעות גיר וזפת, כדי שיפסח על בתי היהודים בהכות את מכת הבכורות.

וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה; וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה. וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אֲתֵם שָׁם, וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם (שמות יב, יב-יג)

בני ישראל סוחבים איתם את עצמות יוסף בצאתם ממצרים.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁבִיעַ הַשְּׁבִיעַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם, וְהַעֲלִיתֶם אֶת-עֲצָמֹתַי מִצֵּה אֶתְכֶם (שמות יג, יט)

בני ישראל חנו במדבר לפני ים סוף, וכשראו את המצרים מתקרבים לקראתם, קמו כולם יחדיו להילחם במצרים.

וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם, וַיִּירָאוּ מְאֹד, וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה (שמות יד, י)

ג. משחק משפחתי: גיבורי פסח בבית שלנו

הקדמה

סיפור יציאת מצריים המובא בהגדה מתרכז במעשי הניסים של אלוהים, בתכניתו המופלאה להוציא את בני ישראל ממצריים.

מבלי לגרוע מכך, אנו בחרנו במשחק זה לנסות להכיר ולהתחבר לדמויות האנושיות שהיה להם תפקיד מרכזי בתכנית האלוהית לגאולת עם ישראל. תכונות אנושיות עוצמתיות יותר ופחות קיימות בכל אחד/ת מאתנו. בסיפור המכונן של יציאת מצריים המכונן התעצמו תכונות אלו בגיבוריות הסיפור.

בחינו ובמיוחד בפסח הזה, אנו מגלים מחדש כוחותינו ועוצמתנו, וזה הזמן לפרגן, להכיר ולהודות לבני משפחתנו על שהם/ן מביאים/ות עוצמות אילו לחיינו.

הכנות למשחק

לפניכם/ן קלפי דמויות (לכל דמות יתכן יותר מקלף אחד), בכל קלף מובא מקור המספר על הדמות (כולל עיבוד לשפה פשוטה). יש לגזור את הקלפים ולהניח במרכז השולחן, לצד דף התכונות.

לכל משתתפת/ת צריך להיות חייל-משחק.

מהלך המשחק

שלב 1: נתחיל מהמשתתפת/ת הצעירה במשפחה, ונמשיך בסבב. כל משתתפת/ת יתרים קלף דמות בתורו/ה, וי/תקריא אותו לבני המשפחה.

שלב 2: על המשתתפים/ות האחרים/ות להגיד אילו תכונות הם/ן מזהים/ות בדמות המוצגת, לשים את כלי המשחק שלהם/ן (החייל) על אחת מהתכונות/רגשות שבלוח המצורף (ניתן להוסיף תכונות במידה ויש צורך), ולהסביר מדוע בחרו בתכונה זו.

שאלות עזר:

- אילו תכונות יש לדמות על בסיס המידע שניתן?
- על פי המידע שניתן, מה הדמות עושה? מה ניתן ללמוד עליה מכך?

שלב 3: השחקן המוביל (זה שהרים את הקלף) יבחר תכונה/רגש אחת, שגם הוא/היא מזהה בדמות ושהיא/הוא מזהה באחד מבני המשפחה, ויתן ל/ה את קלף הדמות. **חשוב להסביר מדוע בחר/ה בבנת/ משפחה זה/ו.**

המנצח/ת היא/הוא מי שקיבל מבני המשפחה הכי הרבה קלפי דמויות - הרי הוא/היא גיבור הפסח של המשפחה!

אפשרות להרחבת המשחק

אחרי ששיחקתם/ן את המשחק והכרתם/ן את הדמויות, ניתן להמשיך ולשחק במשחק: כל משתתפת/ת מרימה/ה קלף וצריכה/ה להעביר לשאר בני/ות הבית בפנטומימה מה מעשי הדמות לפי המידע. על המשתתפים/ות לנחש מי הדמות. כל משתתפת/ת שניחשה/ה, מקבל את קלף הדמות. מנצח/ת מי שניחש הכי הרבה דמויות, ויש ל/ה הכי הרבה קלפים.

תהנו!

◆ מרים :

ותתצב אחתו מרחק, לדעה מה יעשה לו (שמות ב, ד)
מרים רדפה אחרי התיבה בה היה אחיה התינוק לאורך היאור, כדי לדעת מה יעלה בגורלו.

◆ מרים :

ותאמר אחתו אל בת פרעה, האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית, ותינק לך את הילד (שמות ב, ז)
כאשר בת פרעה הוציאה את התיבה ממי היאור, מיד ניגשה אליה מרים, והציעה להביא לה מינקת לתינוק
(אישה שתאכיל-תניק את התינוק)

◆ מרים :

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה, ותצאן כל הנשים אחריה בתפיים ובמחלות (שמות טו, כ)
אחרי שעברו בני ישראל בים סוף ומשה החל בשירי הלל לה' על ההצלה. לקחה מרים תוף ויצאו כל הנשים
אחריה בניגנה ובריקוד.

◆ יוכבד :

[...] ותלד בן, ותרא אתו כי טוב הוא, ותצפנהו שלשה ירחים. ולא יכלה עוד הצפינו, ותקח לו תבת גמא,
ותחמרה בחמר ובזפת. ותשם בה את הילד, ותשם בסוף על שפת היאר (שמות ב, ב-ג)
אחרי גזרת פרעה להשליך את התינוקות העבריים הזכרים ליאור, ילדה יוכבד בן. היא שמרה אותו בסוד
שלושה חודשים. אחרי כן לא יכלה עוד, לקחה תיבה, אטמה אותה, הניחה בה את התינוק ושמה אותו על
שפת הנהר.

◆ פרעה :

ויקם מלך-חדש [...] ויאמר אל עמו: הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחממה לו פן-ירבה, והיה
כי-תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו, ונלחם-בנו [...] (שמות א, ח-י)
בני ישראל רבו מאוד בארץ מצרים. קם מלך חדש וראה את מספר בני ישראל ואמר: בואו נהיה חכמים,
שלא נגיע למצב בו בני ישראל יהיו רבים מאתנו ויקומו עלינו כאויבים.

◆ המילדות - פועה ושפרה :

ויאמר מלך מצרים למילדת העברית [...] בילדכן את-העבריות, וראיתן על-האבנים: אם-בן הוא והמתן
אתו, ואם בת הוא וחיה. ותיראן המילדת את-האלהים, ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים; ותחיין
את-הילדים (שמות א, טו-יז)
המילדות העבריות נקראו לפרעה והוא ציווה עליהן להמית כל תינוק זכר מהעבריים. הן לא שעו לציווי
והשאירו בחיים את כל התינוקות העבריים.

◆ המילדות - פועה ושפרה :

ויקרא מלך-מצרים למילדת, ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין, את-הילדים, ותאמרן המילדת
אל-פרעה, כי לא כנשים המצרית העברית: כי-חיות הנה, בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו. (שמות א,
יח-יט)
פרעה קרא אליו את המילדות ושאל, מדוע לא עשיתן כצוויי (והמתתן את התינוקות הזכרים)? ענו
המילדות כי בנות ישראל יולדות במהירות וללא עזרת המילדות לרוב.

♦ בת פרעה:

ותרד בת-פרעה לרחץ על-היאר [...] ותרא את-התבה בתוך הסוף, ותשלח את-אמתה ותקחה. ותפתח ותראהו את-הילד, והנה-נער בכה; ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה. (שמות ב, ה-ו)
ירדה בת פרעה ליאור להתרחץ וראתה תיבה בין קני הסוף. כשהוצאה התיבה מהמים, גילתה תינוק בוכה בתוכה. מיד ידעה שזהו תינוק מן העבריים, וחמלה עליו.

♦ בת פרעה:

ותאמר לה בת-פרעה, היליכי את-הילד הזה והינקהו לי, ואני אתן את-שכרך; ותקח האשה הילד, ותניקהו ויגדל הילד, ותבאהו לבת-פרעה, ויהי לה לבן; ותקרא שמו משה, ותאמר כי מן-המים משיתהו (שמות ב, ט-י)

אחרי שמרים הציעה להביא מינקת לתינוק, ביקשה בת פרעה מהמינקת לטפל בתינוק ולהאכיל אותו עבורה עד שיגדל, בתמורה לתשלום. כשגדל חזר אל בית פרעה, ובת פרעה גידלה אותו כבן וקראה שמו משה (כי משיתי אותו מן היאור).

♦ משה:

ויהי בימים ההם, ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם, וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו (שמות ב, יא)

משה גדל והתבגר בבית פרעה. כשגדל בחר לצאת מהארמון ולראות מה מצב אחיו (בני ישראל). הוא ראה את סבלם ואת היחס האלים שהם מקבלים מהמצרים.

♦ משה ואהרן:

באו משה ואהרן, ויאמרו אל-פרעה: כה-אמר יהוה, אלהי ישראל, שלח את-עמי [...] (שמות ה, א)
משה ואהרן באו לפרעה בשליחות אלוהי ישראל וביקשו: "שלח את עמי" (שחרר את בני ישראל מן העבדות ותן להם לצאת ממצרים לחירות).

♦ משה ואהרן:

ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם, כן עשו (שמות ז, ו)
משה ואהרן עשו את הדברים שה' ציווה אותם.

♦ משה:

וידבר משה לפני יהוה לאמר: הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה, ואני ערל שפתיים (שמות ו, יב).

אחרי שנשלח למשימה להוציא את בני ישראל ממצרים, אמר משה לאלוהים: 'גם בני ישראל לא הקשיבו לי, איך ישמע לי פרעה? אני ערל שפתיים (כבד דיבור)!!'

♦ משה:

וישב משה אל-יהוה, ויאמר: אדני, למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתני, ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה; והצל לא-הצלת את-עמך (שמות ה, כב-כג)

אחרי שמשלח בראשונה לפרעה, פרעה מצווה על השוטרים להעמיס עוד יותר קשיים על בני ישראל בעבדותם. אחרי שבני ישראל מתלוננים בפני משה, חוזר משה לאלוהים ואומר לו: "מדוע עשית רע לעם הזה? שלחת אותנו לפרעה לדבר בשמך, ומאז הרע לעם מאוד ולא הצלת את עמך בני ישראל."

◆ **משה:**

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה [...] (שמות טו, א)
אחרי שהצליחו להימלט בעזרת הניסים האלוהיים ממצרים וחצו את ים סוף, החל משה לשיר שיר הלל לה' על שגאל את ישראל ממצרים.

◆ **העם - בני ישראל:**

וילוונו כל-עדת בני-ישראל על-משה ועל-אהרן במדבר. ויאמרו אלהם בני ישראל: מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים [...] כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה, להמית את כל הקהל הזה ברעב (שמות טו, ב-ג)
אחרי צאת בני ישראל ממצרים, בני ישראל מתלוננים בפני משה ואהרן: 'עדיף היה שהיינו מתים במצרים (כחלק מהמאבק בפרעה), לשם מה הוצאתם אותנו למדבר, כדי שנמות ברעב?!'

ענווה	עיקשות	אומץ	דבקות במטרה
טוב-לב	מנהיגות	יושרה	חמלה
חוסר בטחון	פחד וחשש	כבוד	חזון
דאגה לאחרים	אחריות	דוגמה אישית	נאמנות
אמון	נחישות	הקרבה	הרפתקנות
רגזנות	רגישות	פתיחות	חתרנות
התחכמות	תושייה	נועזות	מהפכנות
הערכה	הוקרת תודה	סקרנות	הובלה
קורבנות	נתינת אהבה	תקיפות	עידוד (לעשות שמח)
תלות	מופנמות	סתגלנות	תכנון קדימה
כפיות טובה	צייתנות	מרדנות	אמונה